

POSTANOWIENIE

Dnia 13 kwietnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Paweł Grzegorzczak

SSN Zbigniew Kwaśniewski

w sprawie z powództwa B. F. i H. F.

przeciwko Skarbowi Państwa - Wojewodzie X.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 13 kwietnia 2017 r.,

skargi kasacyjnej powódek od postanowienia Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 15 grudnia 2015 r., sygn. akt I ACz (...),

1) uchyla zaskarżone postanowienie oraz postanowienie Sądu Okręgowego w W. z dnia 22 lipca 2015 r. w sprawie II C (...),

2) pozostawia rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego orzeczeniu kończącemu postępowanie w sprawie.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 22 lipca 2015 r., Sąd Okręgowy w W. umorzył postępowanie w sprawie z powództwa F. N., B. F., H. F., E. J. i J. S. przeciwko Skarbowi Państwa - Wojewodzie X. o zapłatę w stosunku do powódek B. F. i H. F. wskazując, że umowy zawarte w dniu 25 stycznia 2014 r. między powódkami i I. J.

nie dotyczą zarządu majątkiem lub interesami powódek w rozumieniu art. 87 § 1 k.p.c., stąd I. J. nie była należycie umocowana do działania w imieniu powódek w dniu wniesienia pozwu, a powódki nie mogą zatwierdzić dokonanych przez nią czynności.

Powódki B. F. i H. F. zarzuciły w zażaleniu naruszenie art. 87 § 1 k.p.c. oraz art. 233 § 1 k.p.c., wnosząc o uchylenie zaskarżonego orzeczenia. Postanowieniem z dnia 15 grudnia 2015 r. Sąd Apelacyjny oddalił to zażalenie, dzieląc ocenę prawną Sądu pierwszej instancji, że I. J. nie jest umocowana w świetle art. 87 § 1 k.p.c. do zastępowania powódek w rozpoznawanej sprawie, albowiem osób tych nie wiązał stały stosunek zlecenia uzasadniający skuteczność udzielonego pełnomocnictwa procesowego. Przedmiotem umów są czynności faktyczne i prawne zmierzające do przygotowania wszczęcia postępowania sądowego o zwrot nieruchomości lub związane z nią roszczenia odszkodowawcze. Żądania, z którymi wystąpiły powódki nie wynikają z treści umowy zlecenia, lecz przeciwnie to umowa zlecenia zmierzała do wszczęcia określonego przedmiotowo procesu sądowego.

W skardze kasacyjnej powódki zarzucając naruszenie art. 87 w związku z art. 382 k.p.c. w zw. z 391 k.p.c. oraz art. 65 w zw. z art. 60 w zw. z art. 353¹ k.c., wniosły o uchylenie zaskarżonego postanowienia oraz postanowienia Sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 87 § 1 k.p.c. pełnomocnikiem procesowym strony może być adwokat lub radca prawny, a w sprawach własności przemysłowej także rzecznik patentowy, a ponadto osoba sprawująca zarząd majątkiem lub interesami strony oraz osoba pozostająca ze stroną w stałym stosunku zlecenia, jeżeli przedmiot sprawy wchodzi w zakres tego zlecenia, współuczestnik sporu, jak również rodzice, małżonek, rodzeństwo lub zstępni strony oraz osoby pozostające ze stroną w stosunku przysposobienia. Celem tego unormowania przewidującego możliwość procesowego zastępstwa strony nie tylko przez zawodowych pełnomocników, ale także inne wymienione w nim podmioty, jest umożliwienie wzięcia udziału w postępowaniu sądowym osobom, które ze względu na ich stosunek do stron lub rodzaj sprawy, związany z wykonywaniem zarządu

majątkiem lub interesami strony lub pozostawaniem ze stroną w stałym stosunku zlecenia, są należycie zorientowane co do przedmiotu sprawy (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 21 lutego 1992 r., III CZP 4/92, Wokanda 1992/6/4 oraz uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 25 lipca 1978 r., III CZP 43/78, OSNC 1979, nr 3, poz. 46).

W orzecznictwie i piśmiennictwie wskazuje się, że osobą sprawującą zarząd majątku lub interesów jest osoba, która funkcje te pełni stale, a nie tylko przejściowo lub dorywczo, zaś zarząd nie musi rozciągać się na cały majątek strony, wystarczy, że odnosi się on do części tego majątku, jeżeli przedmiot sporu wchodzi w zakres majątku objętego zarządem (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 30 sierpnia 1971 r. III CRN 118/71, nie publ.). Zarząd majątku lub interesów, w rozumieniu art. 87 § 1 k.p.c., polega na odnoszących się do nich czynnościach prawnych i faktycznych o różnym charakterze; nie może ograniczyć się jedynie do prowadzenia sprawy sądowej, tj. sprowadzać się jedynie do zastępstwa w procesie w konkretnej sprawie. Pełnomocnictwo procesowe dla osoby sprawującej zarząd majątku lub interesów strony jest zatem wtórne do stosunku podstawowego, jakim jest sprawowanie wymienionego zarządu. Rzeczą zarządcy, występującego jako pełnomocnik, jest więc wykazanie, że obok zastępstwa sądowego sprawuje także inne funkcje i wykonuje inne czynności dotyczące konkretnych spraw z zakresu zarządu majątkiem lub interesami mocodawcy. Odmienne wykładnia przekreślałaby sens i cel art. 87 § 1 k.p.c., w części dotyczącej osób sprawujących zarząd majątku lub interesów strony bądź pozostających z nią w stałym stosunku zlecenia i prowadziłyby do obejścia przepisów o zastępstwie stron przez profesjonalnych pełnomocników procesowych będących adwokatami lub radcami prawnymi (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 1991 r., III CZP 41/91, OSNC 1992, nr 2, poz. 28).

Spokrewniona z powódkami, urodzonymi w 1932 r. i 1934 r., (będąca wnuczką ich ciotki Z. G.) I. J., działa w rozpoznawanej sprawie na podstawie umów z dnia 25 stycznia 2014 r. i pełnomocnictw powódek udzielonych jej w formie aktów notarialnych z dnia 31 stycznia 2014 r. Sąd Apelacyjny powinien był więc dokonać wykładni umów z dnia 25 stycznia 2014 r. zawartych przez powódki z I. J. oraz oceny przedłożonych przez tego pełnomocnika dowodów z dokumentów pod kątem

tego, czy sprawowanie przez nią zarządu majątkiem oraz interesami powódek miało charakter rzeczywisty i stały (a więc nie jednorazowy, incydentalny, dorywczy), a następnie ocenić, analizując zakres czynności wskazanych w tych umowach oraz treść udzielonych odrębnie pełnomocnictw, czy mieści się w nich przedmiot rozpoznawanej sprawy, tj. treść zgłoszonego roszczenia i okoliczności faktyczne przytoczone w celu jego uzasadnienia.

Z umów tych wynika, że powódki jako spadkobierczynie przedwojennych właścicieli nieruchomości położonej w W. przy ul. O., objętej działaniem dekretu warszawskiego, powierzyły I. J. sprawowanie przez czas nieoznaczony zarządu ich majątkiem i interesami w odniesieniu do tej nieruchomości. Treść tych umów wskazuje, że pełnomocnik I. J. jest uprawniona między innymi do podejmowania czynności zmierzających do zwrotu nieruchomości na rzecz spadkobierców, uzyskania prawa użytkowania wieczystego gruntu, uzyskania ewentualnych odszkodowań, przejęcia nieruchomości, zarządzania i administrowania nieruchomością, zawierania umów związanych z korzystaniem z nieruchomości, odbierania i kwitowania należności pieniężnych przysługujących powódkom jako współwłaścicielkom nieruchomości oraz reprezentowania powódek w postępowaniach sądowych i administracyjnych w sprawach, których przedmiot wchodzi w zakres opisanych w umowach czynności związanych z zarządem majątkiem i interesami powódek. Z treści tych umów wynika, że są one umowami o sprawowanie zarządu majątkiem lub interesami powódek, a nie, jak to błędnie, z naruszeniem art. 65 k.c. przyjął Sąd Apelacyjny, umowami zlecenia dotyczącymi jedynie zastępowania powódek w postępowaniu sądowym dotyczącym przedmiotowej nieruchomości. Nie wynika z nich, aby jedynym motywem zawarcia przedmiotowych umów było wszczęcie i prowadzenie niniejszej sprawy z pominięciem reguły procesowego zastępstwa strony przez fachowego pełnomocnika procesowego, skoro zakres umowy jest nieporównanie szerszy, a I. J. wykazała dowodami z dokumentów podejmowanie szeregu innych czynności wskazanych w umowie i wchodzących w zakres sprawowanego przez nią zarządu majątkiem i interesami powódek.

Art. 87 § 1 k.p.c. odróżnia stosunek prawny nawiązany na podstawie umowy o zarząd majątkiem lub interesami strony i stosunek stałego zlecenia; mogą one

stanowić podstawę pełnomocnictwa procesowego wtedy, gdy przedmiot sprawy obejmuje określoną w tych umowach czynność związaną z zarządem lub objętą umową stałego zlecenia czynność prawną, faktyczną, ewentualnie usługę (por. uchwała Sądu Najwyższego z 23 września 2010 r., III CZP 52/10, OSNC 2011, nr 5, poz. 51, wyrok Sądu Najwyższego z 30 czerwca 2010 r., V CSK 1/10, nie publ.; postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2007 r., V CZ 32/07, nie publ. i z dnia 9 września 2011 r., I CZ 53/11, nie publ.). Okolicznością istotną przy ocenie skuteczności ustanowienia pełnomocnika procesowego nie jest to, czy umowa obejmowała zastępowanie mocodawcy przed sądem, lecz to, że potrzeba żądania rozstrzygnięcia przez sąd określonych roszczeń wiąże się lub wynika z okoliczności objętych zawartą uprzednio umową o zarząd majątkiem lub interesami strony lub umową stałego zlecenia. Taka sytuacja występuje w rozpoznawanej sprawie, stąd dokonana przez oba Sądy kwalifikacja postępowania jako nieważnego z powodu niewłaściwego umocowania pełnomocnika skarżących powódek, nie jest zasadna. Przez sprawowanie zarządu majątkiem lub interesami strony należy rozumieć stałe wykonywanie czynności zarządczych w stosunku do określonego majątku lub interesu strony, jeżeli przedmiot sporu wchodzi w zakres tego zarządu. Dochodzone przez powódki roszczenia odszkodowawcze z całą pewnością mieściły się w ramach sprawowanego przez I. J. na podstawie przytoczonych umów z dnia 25 stycznia 2014 r. stałego zarządu majątkiem i interesami powódek. Wbrew więc odmiennym ocenom obu Sądów, I. J. mogła występować jako pełnomocnik procesowy powódek na podstawie art. 87 § 1 k.p.c., a zatem postępowanie przed Sądem pierwszej instancji nie było dotknięte nieważnością.

W tym stanie rzeczy orzeczono jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).

aj

r.g.